

KEVANIK

Eoi

AH95

Kaanepilt: Aksel Gallen-Kallela „Ad astra“.

Pilt esilehel on Aksel Gallen-Kallela „Ad astra“ — tähtede poole. Sellest kirjutab kunstnik ise omas huvitavas „Kallela-raamatus“.

„Teos kujutab ülestõusmist. Imbi asend vastab ristipuule poodud Päästja kujutuste asendit. See asend tahab sümbolida kõike seda, mida tunneb kurja kannatand ja kõigest vabanend inimene. Esialgu maalisin ristimärgid kuju käsile ja jalgadelle, kuid katsin need

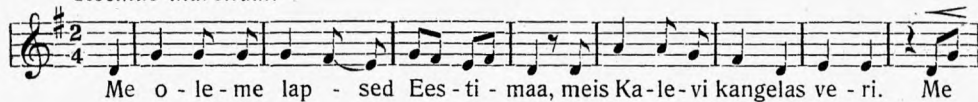
hiljem jälle. Punast valgust heijastelevad pilved, millest imb tõuseb, on maa patune ja lämmastav aur; tuleva elu kirkust ilmutab valguslaik kuju seljataga. Imme juuks lehvib kuldpaistena pää ümber. See ja helge loist ta näol tähendab, et ta ei allu enam maa raskusseaduselle, vaid on vabalt hõljumas suures kõiksuses“.

See on Soome suure kunstniku harda Lihavõtte-pildi tähendus ja mõtte.

Noorte karskuslaul.

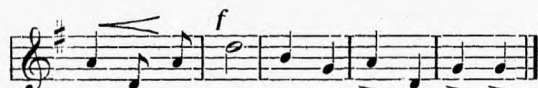
Rõõmus marsitakt.

Me o - le - me lap - sed Ees - ti - maa, meis Ka - le - vi kangelas ve - ri. Me

ta - ha - me ko - du - le kas - va - da ja sir - gu - da sõ - du - reiks sün - ni -

maa, mil - le ka - ri - sid ü - hab me - ri.

2. Siin adra, mõõga ja mõttega
me vahvad vanemad võitlend.
Põld lokkab, niisutet higiga,
Vaba laul kaikub võidu tuulega:
ei asjata ole te heitlend!
3. Me tuleme, noored karsklased,
me juhiks on punapäike.
Me tahame: täitugu lootused!
Maha ikked ja tõkked ja rakked — meil teed:
vaimuvabadus juhib me käike.
4. Me pääkohal karskuslipp sinine
me silmis koidurusku.
Ei me uimasta end, paku teistele:
parem tulevik karskele rahvale!
Tulgu kaasa, kel noorususku!

jätanud see loomulikult meeli mõjutamata. Kuna siinamaale kõik need, kel oli õnnestand kõrgemaleharidusastmele jõuda, oma rahvale kaduma olid läind, astub nüüd koduselle vaimuväljale juba ka eestlasi. Eesti rahva vaimuvara hooldajaiks eelkäänud aastasadel olid olnud Saksa kirikuõpetajad. Nad olid orjarahvale piibli, eevangeeliumid, lauluraamatu, katekismuse ja hää hulga palveraamatuid muretsend. Olid valgustusajajärgu koites koguni rahva tähtsamatuid ning õpetliku sisuga tõlkelaenusid proosas ja värsis hakanud nõutama. Kuid alles oma meeste ilmumine, kui ka neid harva oli, tähendab meie kirjanduse pärisalgust, kus meie oma algupäraga ühinevad haridussisendused hakkavad sõnakunstilist ilmet otsima. Alles 19. aastasaja algul, pärisorjuse vaheldudes teoorjusega, tuleb selle maa rahva poegade kitsaste tõusuvõimaluste raamides nähtavale esimesi püüdmusi iseseisvama arenemise poole. Selle mehe nimi, keda meie sarnaste püüdesihtide esimeste kandjate hulgas nimetame, on luuletaja-nimi.

Kes on Eesti esimene luuletaja?

„Kristjan Jaak Peterson on meie teada esimene kõrgema haridusega eestlane, kes oma suguvõsa ja nime ei häbenenud, vaid kes ennast igal pool avalikult eestlaseks tunnistas“, — kirjutab V. Reiman. Kuid omalt poolt tahaksin seda rõhutada, et Kristjan Jaak Peterson minu teada on esimene Eesti soost luuletaja-iseloom: tuline, elurõõmus, täis nooruslikku julgust ja lootust, nagu seda meie hiljemategi luuletajate juures aastasaja lõpupoolel harva leida on.

Seda silmapaistvam on temataoline nähtus tol ajal, kus tume teoloogiline sundus pärast valgustusajajärgu vabamõttelisemaid puhanguid kiriku ja riigi „pühas¹⁾“ allianssis“ jälle kippus ka teorahvale määratud kirjanduses iga vabamat inimliku tundeavaldust maha suruma. Seda inimlikult kaasatõmbavam on luuletaja, kes tol ajal Eesti keeles laulis:

„Ja rosilise pallega

Olli mul sülessa

Ainus armastatud Allo“.

Petersoni temperamendi ja maitse kohta on iseloomulik, et ta²⁾ Anakreoni tõlkis ja et tema luule üldse tuntavalt eelmise aastasaja Saksa anakreonitiliste luuletajate mõju

1) Allianss — liit, ühendus.

2) Anakreon — Vana-Hellase luuletaja.

all seisab, kes oma lauludes ülistavad elumaitsemise rõõmu ja looduse juure tagasi-pööramise mõnu. Tõsi on, et Petersoni tundmus seda laadi luuletustes sagedasti suuremat sügavust ei avalda. Kuid meele tuleb pidada, et Peterson neid värsse kirjutades veel kahtekümend aastatki vana ei olnud. Ülekohus oleks selle järele otsustada, nagu oleks tema loomul puudund sügavam ja tõsisem tuum. Kas ei tõenda vastupidist näiteks juba see südamluk vaherkord, mis vanemate ja poja vahel valitses?

Petersoni käsikirjes leidub „Üks jutt“, mis nähtavasti ühel jõuluvaheajal on kirjutatud, kui Peterson üliõpilasena jala Riiga vanemate juure käima oli tulnud. Siin loeme muuseas: „O Jumal! kaugel veel on mo armsad vannemad ja nende poeg on siin üksi sures metsas talve käes. — Kül nüüd mo vanna issakene aiab jutto emma, õe ja vennaga ja küll temma küssib ka: Kus on nüüd meie armas Jaak? — Ei nemad tea seda mitte, et Jaak ikka nende poole jõuab. O! Kui rõmsad savad nad ollema, kui nende silmakedes savad mind nägema tuppa tullevat. Siis loen jälle omad laulud nende jures. Ja issakene hakkab siis laulma ja tantsima. Emma heidab pärrast maggama, ja aina minna vanna issaga ajan „ead jutto“.

Ja kevadisest õitseajast 1820 on pärit: „Laul, kui ma Tartust läksin Ria poole...“ Missugused tundmused teel Petersoni meeles liikusid, näidaku järgmine salm:

„Sagedasti istsin

Tassa oia kaldal

Mõtteldes teie pääle,

Mo 'allid vannemad!“

Ei: kõigepäält noorust ja mehissust on selles meie esimeses luuletajas, usku enese, oma rahva ja keele tulevikku. Ja seda ajal, kui sarnast usku veel polnud kellelgi! Ta pakitsev paatos tahaks näidata mis „maarahva laulja“ „maakeelega“ võib korda saata.

„Kas siis selle maa keel

Laulo tulles ei voi

Taevani tõustes ülles

Iggavust enesele otsida?“

Kuid keda jumalad armastavad, selle võtavad nad varakult eneste juure. Ülejõuline võitlus oma elupaleuste eest, raske ja mitmekordne töö murdis noore-

sündinud Riias 2ndl Murti Kuu päeval 1801.

R. F. Peterson.

mehe tervise. Hauda langes juba 1822 aastal lootuste suur varandus Eesti kirjandusele. Peterson suri, ainult 21 aastat vana. Oma viimase laulu lõpetab ta surma liginemist tundes vaikse valuga:

„Surma varjole minema
Peab maarahva laulja“.

Aga ka siin on ta Peterson, kui ta jätkab:

„Järrele jävad temma
Laulud armsale rahvale — —
Järele jääb lauludes
Armsa Allo nimmi,
'Ella vannemate kitus“.

Iseäralik tundmus tõuseb mõteldes, et nende laulude pärandus kogu aastasaja kestes „armsa rahva“ kätte pole saanud.

See pärandus oli kauaks ajaks „Õpetatud Eesti Seltsi“ kirjakogusse hallitama unustatud. Harvad, kes nende laulude olemasolust üldse teadsidki. Alles 1901 aastal avaldas V. Reiman Petersoni mälestades „Eesti Üliõpilaste Seltsi Albumis“ mõned näited ka tema luuletustest.

Kuid ei tunne ka Reiman neist suuremat rõõmu: Petersoni laulud olla tema meelest „sisu poolest karedad“, autori „laulutundmine kehv“. Ja tema lõpuotsus on, et vaevalt need tema poolt avaldetud laulukatkedki Petersonile „austatud lauliku“ nime jõuavad muretseda. Peterson ütleb nimelt ühes laulus:

„Nii kui valgusse allikas,
Seisab auustud laulja
Omna vennaste keskella.
Ja tema ümber
Vait kui mere kaljud
Rahvad on kulemaies.“

Umber samasuguse eitava otsuse kui Reiman, aga veel hoopis tusedamate käändudega, oli Petersoni lauluande ja sõnataarkuse kohta avaldand juba ka valgustatud kirikuõpetaja O. V. Masing, tollaegne Eesti keele ja kirjanduse autoriteet. Nagu järgnevast näeme, ei ole Masingi sõnad mitte liig peenetundeliselt valitud: „Vaat! nenda on nende jamsimised; nendaks vanna Holz, Frei, Vilmann ja n. t. omma luggu laulvad. Kui inimene nüüd ütleb, et se ma keel ep ole, vaid otsekohhe sõnaga ütelda, tühja paska jut, siis nemmad kui Venne hobbone huluks ja perrokkaks lähhevad.“

Muudkui loe ja imesta! Aga õiguse pärast pole tarvis imestadagi, sest vastand Petersoni ja nimetatud arvustajate vahel — see on üks avaldus igavesest vastandist

„vana“ ja „noore“ vahel, keskpärase ja algupärase vahel.

Kuid kõige selle tagajärjeks on olnud, et Petersoni laulud alles 1923. on trükki pääsenud.

Nii kaua pühitses meie juures nõnda siis teoloogiline kõlblus ja keeleline kitsarindlus võitu elu ja luule üle!

Petersoni ei tuntud siamaani mitte kui luuletajat, vaid pääasjalikult kui teadusmeest, vanavara- ja keeleuurijat. Peterson on kahtlemata olnud anderikkamaid eestlasi üldse. Otse imestamisväärsed näivad muu seas tema keeleanded olnud olevat. Nii pakkus ta eratunde andes ennast Hebreaga, Greeka, Ladina, Vene, Inglise ja Saksa keelt õpetama, aga päälle selle ka veel matemaatikat. Selle kõrval parandas Heymi Vene-Saksa-Prantsuse sõnaraamatut ja uuris Aasia ja Põhja-Amerika pärisrahvaste keeli. Iseäranis on ta aga tuttavaks saanud Canander-Thomassoni rootsikeeli kirjutatud „Soome muinasusu“ ümberpaneku läbi, mida ta omalt poolt rohkete lisanduste ja märkustega täiendas. Kuid tema teaduslik töö on praeguse aja kohta suurelt osalt juba vananend: tema luuletajalik mõttekujutus ei olnud siin õigel kohal.

Seepärast on Reimanil õigus Petersonist kinnitada, et tal teadusmehe kainus ja silmaring puudus, kuid vähe julge on ütelda, et Petersoni „laulutundmine“ „kehv“ oli.

Just niisugusena helgib Petersoni nooruslik kaju läbi olude hämara — veel meiegi aega.

Heledalt loitis hämaras üles tema elu tuli, loitis ja kustus. Siis jäi jälle kõik kauaks ajaks pimedaks. Sest ei olnud need ajad vabaduse ja luule püha tule ajad.

Peterson oli aga meie esimene luuletaja. Langu tema mälestus noortesse südamesse!

KRISTJAN JAAK PETERSON.

Kuu.

Kas lauluallikas
Külmas põhjatuules
Minu rahva meelesse
Oma kastet ei vala?
Kui siin lumises põhjas
Ilusa lõhnaga lilleke
Viluses kaljuorus

Ei või õitseda kaunisti;
Kas siis meie maa keel,
Mis kui tasane ojake,
Oma ilu tundmata
Läbi heinamaa sinise
Taeva kallases tules
Rahuga on jookslemas,

Ja toreda häälega,
 Oma rammu tundmata
 Taeva mürisemisega
 Kui meri on hüüdmas;
 Kas siis selle maa keel
 Laulutules ei või
 Taevani tõusta üles
 Igavikku omale otsida?
 Siis ma võtan teid,
 Selge, sinise taeva
 Tähed, maa päält
 Kõrge isamaa poole
 Rõõmuga vaadates, laulda;
 Siis ma laulan sind,
 Öökuningas, kuu,
 Kes sa pilvede sülesta,
 Nii kui pungasta lillele
 Lõbusa valge palgega
 Üles tõused taeva all,
 Kus tulised tähed
 Maha on langemas
 Sinu eest musta,
 Pimeda udu sisse.
 Nõnda, inimeste vaim,
 Oled sa udus ujumas,

Kui su mõte on otsimas
 Jumalat tähtede alta.

Laulja.

Nii kui vahuse jõe
 Mürisevad lained,
 Mis kalju päältä
 Langevad oru sisse;
 Nii kui taeva pikne
 Musta pilvede alta
 Hirmsasti kärgatab:
 Nõnda on jooksmas laulu
 Ilus tuline oja.
 Nii kui valguse allikas
 Seisab austud laulja
 Oma vendade keske'ella.
 Kärgatab pikne —
 Ja metsad on vait:
 Laulja on tõstamas
 Oma häält, valamas
 Hingesta laulukastet.
 Ja tema ümber,
 Vait kui merekaljud,
 Rahvas on kuulamas.

MAKSIM GORKIJ.

Milleks olid minule raamatud.

Olin umbes neljateistkümne aastane, kui hakkasin aru saama raamatutest, mida lugesin. Mind ei kütkestand enam ainult tegevus ja põnev sündmustik: hakkasin mõistma ka kujutamise ilu, aru saama tegelaste iseloomust ja tundsin valuga, kui määratult see, mida raamatutes jutusteti, lahku läks sellest, mida õpetas mulle elu.

Elasin tol ajal õige halbades oludes. Teenisin ühes väikekodaniku peres, kelle suurimaks naudinguks oli söömine ja ainsaks huviks toredasti riietumine kirikuminekuks. Pidin tegema äri ning püha-päeval igasugust rasket, igavat tööd.

Mu leivaisa elas majas, mis kuulus kel-lelegi talupojale. See oli väike, tüse, terava-silmne mees, alati halvast tujus, jäme ja külmavereliselt hoolimatu.

Tema teenistuses oli umbes kolmküm-mend maatöölist. Nende korteriks oli maa-

alune kelder tsementpõrandaga ja väikeste akendega. Pärast töö lõpetamist kompisis nad viimaks väsinult üles õue ja vedelesid tukkudes säääl — all niiskes keldris oli mädanemislehku ja lämmastavat vingu andev ahi, nii et nad ei suutnud säääl olla. Aga kui peremees neid aknast nägi, ajas ta nad tooreste sõnadega õuest minema. Tema majas elasid ka peened elanikud ja ega need ometi niisuguseid näha tahtvat. „Peened elanikud“ olid mõned ohvitserid, kes kaarte mängisid, purjutasid ja ka muidu halvasti elasid.

Pühapäiviti tuli peremees õue, pikk õhuke vihik ühes, pliats teises käes ja istus trepile. Töömehed lähenesid talle üksikult, mars-sides teineteise järele noruspäi nagu ker-jused. Nad usaldasid vaevalt suud avada, kummardasid ja sügasid kuklatagust pere-mehe karjumise pääle: „Siin on rubla, sellest on ülearu küll. Mis? Ei ole rahul? Kas tahad parema meelega vastu lõugu?

Siin on sinu jaoks küllalt, ütlen mina. Et sa siit kaod!

Ei taha jutustada kõike seda halba ja inetut, mis sääl sündis. Niisugune elu on tõsine põrgu, kus riisutakse inimeselt tema au kahe kopika pärast, kus valitseb haiglane tarve närida ning piinata teisi — suurim häämeel, mida orjad võivad tunda.

Niisuguses ümbruses hakkasin lugema häid, õpetlikke raamatuid. Ei oska kirjeldata, kuid imestusin, kui iga raamat, mis mu kätte puutus, avas mulle nagu akna mingisugusse uude võõraste maailma, jutustades inimesist, tundeist, mõttest, olukordist, mida ma millalgi ei olnud tundnud ega näind. Minule tundus seepärast, et kõik see, mida elas: südametuse, toorus, mustus — oli ebatõeline; tõeline ja õige elu oli ainult raamatutes, kus kõik oli mõistlik, ilus ja inimlik.

Raamatutes kõneldi inimeste südametusest ja rumalusest ning nende kirgedest; neis kujutati halbu ja kurji inimesi, aga nende kõrval ka teisi, niisuguseid, missuguseid iialgi ei olnud näinud mina, kellest ei olnud kuulnud isegi kõnelevat: ausaist, õiglust armastavaist inimesist, kes olid suurmeelsed, alati valmis oma elu ohverdama teiste eest. Mõistsin, et see elu pidi olema õige elu. Siis pidi ometi olemas olema häid inimesi, hoopis teistsuguseid kui toores peremees, joobnud ohvitserid ja kõik, keda tundsin.

See leidis tõi mulle palju rõõmu. Hakkasin nägema elu heledamana, sain paremad arvamised neist, kellega elutsesin koos ja hakkasin neid rohkem tähele panema. Kui lugesin mõne liigutava jutustuse hääduse võidust, jutustasin selle kohe ohvitseride teenijatele ja maatöölisile.

Eelmised ei viitsind kuulatagi, nad ei uskud mind, aga üks vana töömees kuulas alati tähelepanelikult ja, noogutades oma paljast pääd, tähendas vahel: „Küllap niisugust võib juhtuda.“ — „Kas võib? Kas päris tõesti?“ küsisin rõõmsana. „Miks mitte. Kõik on võimalik. See ripub Jumalast. Ilma tema tahtmiseta ei või midagi sündida.“ Vanakese targad sõnad ulatusid küll üle minu mõistuse, aga ma hakkasin teda siiski rohkem usaldama. Kord ütles ta mulle: „Sina armastad üleliia nisu, mu poiss; lepi rukkileivaga, see on parem meie kõhule.“

Ei mõistnud õieti, mida ta sellega mõtles, aga nii palju sain aru, et vanake mõtles minu unistusi. Sellest hoolimata tugesin kindlasti tema sõnale, et ka tõelises elus võib „juhtuda hääd.“ Alatasa leidsin raamatuid midagi uut, iseäranis mõnest piltega kaunistatud ajakirjast. Kui vaatlesin neis pilte linnadest, inimesist ja nende elust, tundsin, kuid maailm mulle ikka rohkem ja rohkem avanes ja kuid see kasvas — see määratu suur, meelivaldav maailm, mis oli täis suuri tegusid, templeid ning linnu, sama mitmekesised kui meie kirikud ja talud; mitmetmoodi riidetud inimesi, teisiti haritud maid, imelisi masinaid, imeliselt valmistatud asju — kõik see äratas mu hinges seletamatu igatsuse tõelikkuse järele, äratas tahtmise, ise midagi korda saata, ise midagi ehitada. Kõik eraldus täielikult sellest, mida varemalt tundsin, aga aiasin, et kõige taga oli üks ja seesama võim — inimese loomisjõud. Ja minu arvamine inimesist muutus ikka paremaks ja austus nende vastu aina kasvas.

Valdavalt mõjus minusse see, kui kuulsa teadusmehe¹⁾ Faraday pildi alt lugesin, et ta lihtsa töömehena algand oli. Olin nagu piksest rabatud, see kuuldus nagu muinasjutt. „Sellest näeb, mis kõik sündida võib,“ ütlesin iseenesele. „Siis võib ka maatöölisest saada õppind mees, ka minust!“

See tundus uskumatu. Katsusin selguselle jõuda, kas ka muid kuulsaid mehi oli, kes olid töömehena algand. Pildiraamatuid ei leidnud kedagi. Aga keegi tuttav keskkooliõpilane jutustas, et mõndagi niisugust olevat olnud ja nimetas muuseas²⁾ George Stephenson'i.

Mida rohkem lugesin, seda rohkem tundsin enesel olevat ühist maailmaga, seda mõistlikumana, selgemana ja tähendusrikkamana tundus elu. Hoomasin, et mõnel inimesel veel halvemad olud olid kui minul, aga see väikene troost ei võind mind siiski mitte lepitada oma ebaõiglase seisukorraga. Hoomasin ka, et teised inimesed oskasid ilusalt elada, igasuguste püüetega oma elu rikastada, millest minu ümbru-

1) Faraday (1791—1867) sündis Londonis sepa pojana, oli raamatukõitja ja laboratooriumi teenija. Hiljem kuulus keemik. Vt. „Noorusmaa“ 1 1925.

2) Stephenson leiutas raudtee auruveeduri, mille 100 aastast juubelit pühitseti minevaastal

Läti õhtu puhul päid naaberrahva kultuurajaloost.

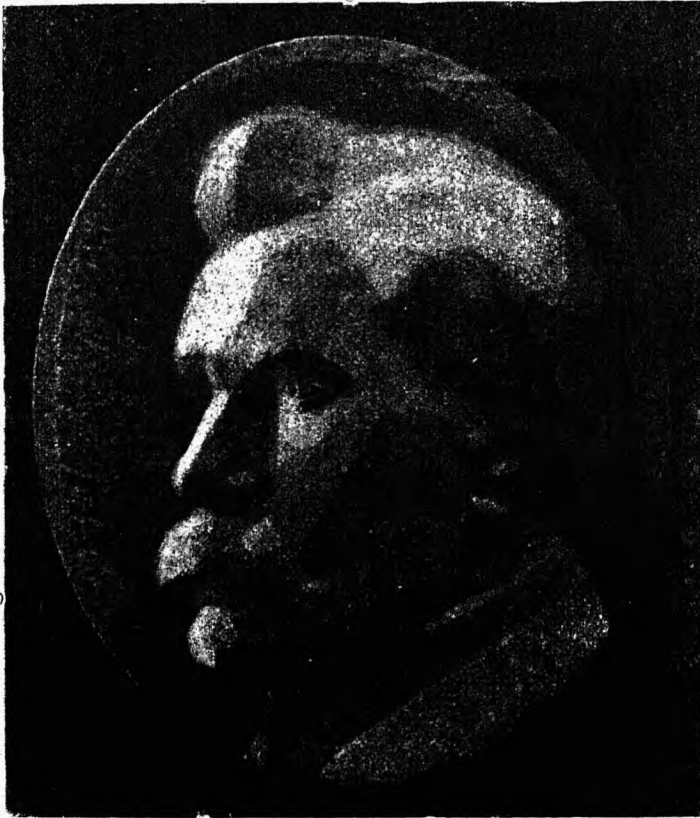
K. Barons,

Läti rahvusliku ärkamisaja tegelane, rahvalaulude pease koguja ja väljaandja. — 1935–1923.

J. Rainis,

Läti suurim nüüdisaja luuletaja, lüürik ja dramaturg, sotsiaaldemokraatide vaimline juht. — 1865.

J. Blaumans,

kirjanik, temalt on ilmund terve rida näidendeid ja ilukirjanduslikke teoseid eestikeelses tõlkes. 1863—1908.

ses keegi midagi ei mõistnud. Ja peaaegu igas raamatus oli midagi rahutust-äratavat, ärritavat, mis valdas hinge nagu kaugete kirikukellade tasane kumin ja viis mind kaasa tundmatu kauguse poole.

Kõik inimesed kannatavad ühel ehk teisel kombel, kõik inimesed ei ole eluga rahul, otsivad ning loodavad midagi paremat ja ma tundsin, kuis neile lähenesin ning neist paremini hakkasin aru saama. Raamatud täitsid kogu elu mure ja igatsusega — saada midagi paremat, saada millekski paremaks, ja igaüks neist oli nagu hing, mida märgid ning sõnad sidund paberille ja mis ellu ärkas niipea kui silmad ja mõistus nendega kokku puutusid. Sagedasti nutsin liigutatuna, lugedes inimesist midagi ilusat ja õilist. Kuigi olin ainult poisike, kes oli kurnatud nürstavast tööst ja sai tõelda päevast päeva, tegin kindla ja tõsise otsuse, suureks kasvanuna aidata inimesi ja neid teenida ustavalt ning õiglaselt.

Nagu muinasmaailma linnud laulsid raamatud ja jutustasid mulle, vangile, kui imeline ja rikas on elu tõepoolest ning kuidas julge ja osav inimene edesi püüdes saavutada võib kõike hääd ja kaunist. Ja mida rohkem lugesin, seda suurem oli tarvidus õppida, teada, teha katseid seda tervemaks, ja selgemaks läks meel. Jäin rahulisemaks, kasvas usk enesesse, muutusin osavamaks oma töös ja andsin vähem tähtsust neile lugematule alandamistele, mis elu enesega kaasa tõi.

Iga raamat oli väike samm sillal, mis mind lähemale viis inimesile. Iga raamat suurendas mu usku paremasse ellu ja äratas soovi sellest ka osa saada.

Lugemisest ülevoolava südamega läksin käsuaaluste ja tööliste juure, jutustasin mida lugend olin, näitlesingi vahel mõnda lugu. „See mees on näitleja! Laadale peaksid minema, kuule!“ Seda ma küll ei ootand, aga ka sellegagi olin rahul.

Vahel õnnestas mehi jutustusega nii kaasa tõmmata, et nad mitte ükski põnevusega ei kuuland, vaid isegi pisarateni kaasa tundsid. Niisugused silmapilgud kinnitasid mind ikka rohkem mu usus raamatute, elavasse, virgutavasse jõusse.

Üks neist meestest, tugev, kehvasonaline tööline, kellele huvi pakkus lükata teisi inimesi, nii et nad nagu kummipallid kuker-

palli käisid, kutsus mind kora talli taha ja ütles: „Kuule, õpeta mind lugema, siis saad pool rubla. Kui sa seda ei tee, saad tunda mu rusikat ja su käsi ei käi hästi, seda vannun.“ Ja selle kinnituseks tegi ta ristid seinale.

Kartsin seda salakavalat, salalikku meest, ei teind erilist mõnu teda õpetama hakata, aga varsti algasime sellega siiski. Uudne töö ergutas mehe energiat ja tal oli kerge õppida.

Ühel õhtul, umbes kuu aega hiljem, andis ta töölt tulles mulle salajase märgi, võttis, kokkukeeratud paberitüki taskust ja kogeles kaheldes: „Vaata, selle rebisin seinalt. Siin seisab... mis? Oota. Talu müüa, eks ole nii? Talu müüa?“ — „Jah on.“

Mees seisis ja silmitses paberit, higi voolas ta otsaesiselt. Siis haaras ta mu õigest kinni ja hüüdis: „Kas saad aru. Ma vaatan seinale ja see nagu kõneleb mulle tasa „talu müüa“. Jumal hoidku: just nagu kõne. Poiss, ütle, kas ma ei ole juba õppinud? Mis?“ — „Loe rohkem“. Ta pistis nina paberisse ja veeris ebakindlal häälel: „Kahekordne talu, eks?“ Ta purskas naerma, raputas pääd ja vandus häämele pärast. Siis keeras ta paberi kokku ja pomises rahulolemisega: „Ma hoian selle mälestuseks esimesest... Oi taevane aeg... Just nagu kõneleb inimesele, kas saad aru? See on aga ime, poiss, ime!“

Mind huvitas tema toores rõõm, tema lapselik õnn saladusest osasaamise üle: väikeste mustade märkide abil võid mõista teiste sõnu ja mõtteid, teise inimese hinge.

Mida seinakuulutus tähendas sellele mehele, seda tähendasid raamatud minule. Need kõnelesid mulle teisest, inimlikumast elust. Need andsid mu mõistusele ja tundeile tiivad ja päästsid mind teadmatusse ning harimatuse mudast, kuhu muidu oleksin vajunud. Mu silmaringi alatas laiendades, jutustasid nad minule, kui võimas ja ilus on inimene oma püüetes, kui palju ta on maailmas korda saatnud ja milliseid ääretuid kannatusi need võitlused temale maksnud.

Ikka suuremaks kasvas tarvidus inimesi tähele panna, igatüht neist, austada nende tööd, nende rahutut, otsivat hinge. Mulle tundus elu nüüd kergemana. Sest elu oli saanud sisu, mõtte.

Ja nüüd 30 aastase tegevuse järele — õiglased inimesed tunnustavad, et see mitte täitsa kasutult pole möödud — ütlen ma: kõige eest, mida ma olen korda saatnud, pean tänama raamatut, mis mulle kõige jõu ja teadmiste allikaks on olnud. Tunnen tarvidust öelda ka teistele: armasta ja pea lugu igast hääst raamatust; sõbrana kergendab ta sinu elu, aitab selgitada sinu tundeid, mõtteid ja elusündmuste kirjut segadust, õpetab austama inimesi ja iseennast, rikastab südant, õpetades sind armastama maailma ja inimesi. Ja kuigi raamat tahaks õpetada ka niisu-

gust, mis sinu arvates õige ja tõsi ei ole — kui see ainult iseenesest on tõsi ja selle lähtekohaks armastus inimeste vastu ja soov teha neile hääd, see hää raamat on hää ka siis.

Igasugused teadmised on kasulikud, isegi teadmised mõistuse vigadest ja tunnete petlikkusest.

Armasta raamatut — teadmiste allikat. Teadmises on me päästmine, see üksi võib meid teha hingeliselt tugevaiks, tõsiseiks, mõistlikeks inimesiks.

Kõigesse, mis inimene teinud, on ta pannud osa omast hingest ja suurem ning parem osa sellest puhtast, väärtuslikust hingest on peidetud raamatuisse.

Tõlkind Ela.

A. E.

Kuidas saaksin endale raamatukogu?

Hääd raamatut võib lugeda kõige paremate sõprade hulka, — see on täna seesama mis eile ja ei muutu iialgi. Ta on kõige kannatlikum ja rõõmsam sõber, ta ei jäta meid hädas ja viletsuseski maha. Samuel Smiles.

raamatute väärtusest ja tähtsusest on selleski vihus juba olnud kõnet ja vist pole kedagi, kes tahaks salata nende põhjapanevat tähtsust hariduselus. Kuid mitmekordse tähtsuse omab raamat meie jaoks veel siis, kui ta on meie oma. Võõras, tarvitada toodud raamat on sama, kui laenatud pidukuub, millel puudub isikukohasus ja mis on meie käes ainult lühemat aega. On ju teada, et hääd raamatut peab lugema enam, kui üks kord. Mitte loetud raamatute hulk ei määra neist saadud kasu, vaid see põhjalikkuse aste, millega oleme süvenend loetusse. Kõik, kes lugemise tehnikat tunnevad, soovivad lugeda vähem, kuid põhjalikumalt; põhjalikkust ei saavuta aga igakord mitte esimesel lugemisel. On ka tähtis, et loeksime igat raamatut eriti siis, kui meil selleks on tuju, kui ta meid eriti huvitab. See kõik on võimatu, kui meil neid raamatuid pole endil. Raamat, et ta mõjuks hästi, peab olema puhas ja korralik. Seda on võõrad, eriti avalikest raamatukogudest võetavad raamatud harva — need on

tembeldetud ja määrdud, tihti ka täis kriipsutatud ja märkustega äärel. See kõik segab. See kõik näitab, kui tarvilik meile on oma raamatukogu.

See ei tarvitse olla suur. Pääasi, et see oleks valitud, s. t. sisaldaks ainult häid ja väärtuslikke raamatuid. Kirjandust ostes ärgu peetagu esimeses järjekorras mõõduandvaks mitte nende hinda, vaid väärtust. Pole mingit mõtet välja anda raha, mille eest saaksime ühe hää raamatu, kolme väärtusetu eest. Just hääd raamatud peavad olema meil endil — teisi võime lugeda avalikest kogudestki. Oleks hää, kui iga noorur, kel võimalust ja tahtmist on endale kirjandust muretseda, peaks nende raamatute nimekirja, mida ta esimeses järjekorras saada tahab ja selle nimekirja kokku seaks seltsis mõne vanema kirjandusharrastajaga, kes ise neid raamatuid juba lugend ja kelle maitset usaldada võib. Varematel aastatel jagas „Noor-Eesti“ kirjastus meie uuema ilukirjanduse 3—4 erisuuruseks grupiks nende väärtuse järele, mis hõlbustas tunduvalt alles kõgenematu kirjandusostja valikut. Ei oleks halb, kui seda tehtaks nüüdki veel, kus see on seda tarvilikum,

kuna eesti kirjandusturg vahepääl laiened suuresti ja ülevaate saamine sellest kaunis raske. Muidugi ei tohi sarnaste nimekirjade kokkuseadmisel kuidagimoodi mõõduandvad olla kirjastajate ärilised huvid.

Küsimuse raskuspunkt seisab noorte juures aga siiski selles, kust saada raha kirjanduse ostmiseks. Rikkusega ei saa meil vist küll keegi hoobelda, kõige vähem vaimliste huvidega noored. Ka meie üldised kultuurinõuded on võrreldes endisega kasvand ja need nõuavad kõik raha. Meil on tihti väidetud, et kümnekund aastaid tagasi õppiv noorsugugi rohkem raamatuid ostis, kui nüüd. See näib olevat üsna tõenäolik ja johtub osalt ehk sellest, et siis vähem rõhku pandi sarnastele aladelle, kui riietus, peod ja muud lõbustused. Veneaegne koolivorm üksi juba võimaldas tunduva kokkuhoiu riietuse alal kraede, kaelasidemete jms. ostmis- ja pesemistarbe puudumisega. Kaunis kulukaks kipuvad minema meil ka mitmesugused kooli-, ühingute jm. peod endi sagedusega. Järelikult — kui tahame enam muretseda kirjandust, peame mõtlema kokkuhoiu päälle sarnastel aladel. Ärgu peetagu häbiasjaks nüüdki veel nii või teisiti vältida kulukat triikpesu, kui selle arvel midagi kokku hoida saab kultuursemaks otstarbeks. Kas kinniskraega kuub või lahtine Šillerkrae moodsaate „rangide“ asemelle! Ja kui tagasihoidlik olla vaimliselt vähepakkuvatel kooli- ja tantsupidudel käimisega, siis avaneb võimalus iga terve jooksul enda raamatukogu üksi selle arvel vähemalt 5—6 kõitega täiendada.

Ilma pikema jututa peaksid ära langema kõik kulud sarnaseks otstarbeks, kui suitsetamine, liköörikeetmine või õllepuudelite taga istumine. Kui iga suitsetaja need summad, mis ta iga päev õhku laseb, kokku hoiaks, siis võiks ta igaks laupäevaõhtuks, kui mitte rohkem, siis vähemalt ühe üsna kena raamatu tingimata koju tuua. Ja aasta kohta tähendaks see tervelt 52 raamatut. Nii võiks paari aastaga omandada kogu eesti kirjanduse paremad teosed.

Kes tahtepingutust ei põlga (ja kes peaks seda põlgama!) see tehku otsuseks iga päev näit. 5 mk. või enam raamatukogu jaoks kokku hoida, muretsegu endale selleks eriline kassa ja pangu igal õhtul sinna 5 mk. „tallele“. Iga kuu esimesel päeval võtku välja, ja vaadaku, mis raa-

matukaupluses selle eest häd saada. Kellel kannatust veelgi rohkem, see avagu isa kaudu endal pangas jooksevarve ja viigu iga kuu „sissetulek“ sinna, et siis jõuluks rõõm seda suurem oleks, kui tervelt mitukümmend raamatut korruga koju võib tuua. Sarnasel korral saab kauplusest muidugi veel hinnaalandustki.

Kui kellegil mõnesuguseid erakordseid sissetulekuid on, eriti kui need kirjandusliku tegevusega seotud, nagu kaastöö mõnele ajalehele või ajakirjale, mõnesugused tõlketööd v. m. s., siis tehtagu juba etteotsuseks see tarvitada kirjanduse ostmiseks. Maal (osalt ka linnas) asuvad agaramad noored võiksid endile raamatuid soetada sel tee!, et võtavad kirjastajalt raamatuid müügiks, mis eest nad 20—25%, s. o. iga 3—4 läbimüüdud raamatu päält ühe endale saavad. Enamikus meie küldes, kus raamatute kättesaamine raske ja nagu selle päälegi ei tulda, et neid ise kauplusest otsima minna, pole raske rahvapärasemaid raamatuid 3—4 eks. ära müüa, kui vaid agarasti pakkuda. Sel teel aidatakse päälle puhtisikliku kasu tänuvärselt kaasa ühele meie suuremaist rahvuskultuurilistist ülesandeist — raamatu viimisele rahva hulka.

On veel üks tee raamatute omandamiseks — see on kingitused. Meil on ilusaks kombeks häile sõpradelle ja tuttavatele mitmesugusteks täht- ja rõõmupäevadeks ning pühiks häädmeelt teha — kingitustega. Väga tihti kingitakse asju, mis küll kallid, kuid seejuures tühised ja tarbetud. Maiustused sööme varsti ära ja rõõm sellest on üürike; lilled närtsivad pea ja ununeb kinkijagi, kuid — raamatu loeme mõnuga läbi, paneme riulille, kust me ta hiljem veel mitu korda elu jooksul kätte võtame ja igakord ühtlasi meile ka kinkija meele tuleb. Seepärast — pole paremat kingitust, kui raamat!

Päale ülalloetletu on veel küllalt teisigi teid, kuidas endale üsna väheste aineliste võimaluste juures väärtusliku raamatukogu soetada. Igaüks leiab nad ise — enda seisukorra ja võimaluste kohaselt. Pääasi — tahet ja hakkavust on vaja.

Kui raamatukogule juba aluse oleme pannud, siis on vaja, et ta ka korraks oleks. Ärgu jäetagu raamatuid siia-tänna vedelema ja määrduma, vaid asetetagu nad korrali-

kult riulille. Enamtarvitetavaile pandagu paber ümber. Ei ole ilus, kui raamatuid rikutakse ilmaaegse nummerdamise, sisejoonistuste ja muu sarnasega. Jatkub sellest, kui segimineku ärahoidmiseks raamatu omanik igale kõitele sisse kirjutab enda nime ja omandamise kuupäeva — sedagi tagasihoidlikult ja puhtalt. Nummerdamisel ja kataloogide pidamisel pole isiklikus kogus mingit otstarvet. Küll aga tuleb ettevaatlik olla raamatute tarvitada andmisel teistele. Võõrad raamatud määratakse ning lõhutakse kergesti ära ja sageli lähevad nad üsna kaduma. Raamatut välja andes märgitagu igakord ära, kellele ja kuna ta antud, samuti siis, kui see tagasi tuuakse.

Isikuile, kes raamatuid kergesti kaotavad või nendega hooletult ümber käivad, ei maksa neid üldse mitte anda.

Rännates Soomes olen võinud tähele panna, et sääl isegi igas korralikus talus on oma kenake raamatukogu, kõnelemata haritlasist. See on võimalikuks teind järjesuute teoste ilmumise, nii et soome kirjanud (tõlke- ja teaduslik kirj. kaasa arvatud) on haruldaselt mitmekülgne ja rikas, otsekui mõnel suurrahal. Et meiegi areng läheks tulevikus selles suunas kiiremini ja järjekindlamini kui siinamaale, selle eest hoolt kanda olgu esijoones praegu kasvava põlve ülesanne.

LUIE TÜÜNELA.

Johann Köler.

1826—1926.

oorus on kui taim, mis tahab ennast toetada teise, tugevama, najale. Ilma toetanagu kasvada raske, ei saagi. Tugi peab aga olema tugev, ilus ja hää. Toed on toetajaile ühtlasi eeskujuks.

Igal noorel on omad paleused, sihid ja eeskujud, mille poole ta rühhib rändajana. On hää, kui need kujud, keda noored enestele eeskujudeks võtavad, tõesti eeskujud on.

Üheks ilusamaks, ideaalsemaks noorte eeskujuks peaks olema professor akadeemik **Johann Köler**, kelle sünnipäevast s. a. 6 märtsil (u. k) sada aastat täis sai.

Alljärgnevad read tahavad anda sel puhul lühikese ülevaate Johann Köleri isikust, ta maisest elukäigust ja laiaulatuslisest tegevusest nii maalikunstis kui ka poliitilises ja seltskondl. elus.

Köleri elukäik on võitlus takistustega. Raske mäkke tõus. Lõpmatu kannatus, puudus, mure ja valu on iseloomulisemad muljed sellest. Ent ta oli võitja — võitis igasugused takistused, saavutas kaugete randade tähised. On teada, et Johann Köler sündis õige vaeses perekunnas Viljandi lähedal Vastsemõisas. Lapsepõli kuni 9-nda aastani möödus sääl. Kooli ei suutnud vanemad teda saata. Kuid üks vendadest, kes elas Viljandis, võttis nooremagi venna oma juure ja võimaldas tal saksa algkooli sissesäämise. Sääl õppis noor Köler hoolega, ent oli raske, eriti võõras keel, samuti ka rehkendus. Algkoolist pääses Köler kreiskooli, kuid säält edesi enam mitte, seks puudusid vennal kui ka vanemal võimalused. Köler pidi „elama hakkama“. Ta saigi ametisse ja nimelt Vastsemõisasse valitseja Faberi juure

kirjutajaks. Viimane märkas noormehe andi ja huvi joonistuse vastu ja soovitas teda oma maalistvennale Võnnu linna õpipoisiks. Võnnus Faberi juures tutvus ta juba maalitöödega ja need äratasid tas tahte, tulevikus ise ka kunstnikuks saada. Pääle seitsmeaastapikkuse õpipoispõlve müis Köler oma suvepalitu ning mõned muud vähemad asjad ära ja sõitis üle Riia veeteed mööda Peterburisse, kus lootis arendada enese kunstikalduvusi. Ta saabubki 1848 aastal suurlinna, taskus vaid 75 kop. raha. Sildimaalija Gölitz, kelle juure ta ametisse sai kuuerubralise kuupalgaga, võimaldas tal õhtuti kunstiakadeemiaski käia. Hiljem pühendab Köler end täiesti stuudiumile ja 1848 aastal hakkab ta juba kunstniku kutse vastu valmistuma. Olles kunsti akadeemias professor **Markovi** õpilane, kannatab Köler majandusliste tingimuste alla väga. Kuid ta ei kaota oma julget meelt, ta isegi unistab suurest tööst ja väljamaa reisist. Ta aineeline olukord paraneb kunstiakadeemia inspektori abi **Fricki** toetusel. Nii lõpetab ta akadeemia edesipüüdja ja andelise kunstnikuna. Ja nüüd naeratab Kölerille nagu lepituseks õnni: talle tehakse ettepanek keiser Aleksander II portree maalida. Saanud selle töö eest 1200 marka, avaneb nüüd Köleril võimalus välismaile purjetada. Ja nii sõidabki ta aastal 1857 läbi Saksamaa, üle Pariisi ja Šveitsi Rooma. See välismaal olemine rikastab kunstniku sisemist inimest igasuguste väärtusliste kogemustega. Elanud mõnda aega Itaalias, peasaalikult just Roomas, pöördub ta a. 1862 kodumaale jällegi tagasi, tuues kaasa hulk visandeid ja valmis maale. Nende tööde põhjal saab ta professori nime ja ta kutsutakse 12-eks aastaks suurvürstinna **Maaria Aleksandrovna** joonistusõpetajaks. 1877 a. pääle oli ta ka

Kunsti akadeemia liige. Akadeemikuse nime sai ta 1861 aastal oma parema pildi eest — „Kristus ristil“. Ta maine elukäik lõppes 23 aprillil (u. k.) aastal 1899. Ta laip toodi kodumaale ja maeti suure rahvahulga osavõttel Suure-Jaani kalmistule.

Köler on meie maalikunsti ajaloos esimeste vagude ajajaks. Ta suur and ja visa tahe tõstsid ta tolleaaja parimate vene kunstnikkude ritta. Ta ei saavutand mitte ainult ülevena-maalise, vaid koguni üleuroopalise kuulsuse täiesti ärateenitud õigusega.

Raske on anda Köleri kunstniku iseloomustust, sest ta tööd on laiali, paljud teadmata kus. Kuid ma usun, et ei eksi, kui tema puhul ütlen seda, mis Ungari kirjanik Maurus Jókai puhul on öeldud: „Ta oli inimesena hää, kunstnikuna suur inimene.“

Köleri eriala oli portree, kuid ka maastiku-maalijana on tal suured teened. Olgu siin-kohal nimetatud ta paremad ja tähtsamad tööd: „Önnistav Kristus,“ „Lorelei,“ sümboolne „Orja-unist arkav Eesti neiu ehk kolm puusärki,“ „Kristus ristil,“ Tallinna Kaarli kiriku altari-maal „Önnistegija Jeesus,“ „Eesti legend,“ „Ristiusu toomine Liivimaale“ Fr. Kreuzwaldi, J. Hurti, Hugo Treffneri j. p. t. portreed j. n. e.

Olgu vaid nii palju tähendatud, et Köleri maali-de suuremaks positiivseks küljeks on värvide asjalik ja osklik tarvitamine.

Kuid Köler pole meie mitte ainult maali-kunstnikuna suur ja tähtis, ta on seda samuti ka rahvuslikest ettevõtetest osavõtjana ja seltskunnategelasena. Tarvitseb vaid seda rõhuta-da, et ta alati igalpool eestlasena esines ja alati ideaalseid rahvuslike mõtteid väljendas. Ta oli tegev Eesti Kirjameeste Seltsis, Eesti Aleksandri kooli ja Hugo Treffneri gümn. asutamises.

Mälestagu Eesti noored austades seda esi-mest kuulsat eestlast, seda suurt töömeest, seda edesirühkiva vaimu, leplikku, hääsüdamlise ise-loomu ja karskuse ilusat eeskujut J o h a n n K ö l e r i t.

Järeilmärkus: „Kevadiku“ toimetusel ei läind korda tuua jäljendeid mõnestki Köleri pildist. Neid on ilmund „Odamehe“ 5 numbris 1924 ja omal ajal „Noor-Eesti“ albumites. Aga Tallinna noored võivad imetleda kunstniku algupärandit Kaarli, tartlased siinses Peetri kirikus. Võetagu Lihavõtte pühade ajal ette see palverännak. Maanoored kasutagu selleks kevadiseid huvireise paa- ja ülikooli linna

Karskusliikumise suurmehi I.

Peeter Wieselgren.

1800—1877.

Rootsi oli läinud sajangu algusel üks alko-holiseeritumajst riikest Euroopas. Sellal pääle kroonuviiनावabrikute töötas Root-sis hulk kodu-viinapõletusi täitsa seadus-likul alusel. Leidus inimesi, kes seletasid isegi riigi-päeval, et Rootsi kliima tegevat põletatud viina tar-vitamise ilmtingimatuks: teisiti polevat elu Rootsis üidse mitte võimalik.

Niisugusel ajal hakata kuulutama karskusmõtet, nõudis erakorralist julgust. Seda julgust leidis Per Wieselgrenil, Rootsi kars-kusliikumise isal, ohtrasti.

Wieselgren sündis 1 okt. 1800 Spånhultis, Växjö linna ligidal ta-lumehe pojana. Ta risti-nimeks pandi Peeter, aga kui poiss lugeda oskas, millist suurt kahju Vene tsaar Peeter oli teind Root-sile, siis hakkas ta ennast nimetama Per'iks.

Peri vanemad olid kõlb-liselt arenend ja jumala-

kartlikud inimesed. Poisike käis kõigis ümbruskunna kirikuis, luges 10 aastasetl Piibli läbi, kirjutas samal ajal ühe jutluse ja ühe vihu psalme.

Kihelkunna kirikuõpetaja soovitusel pidi poiss ka õpetajaks õppima. Ta astus 1811 a. Växjö kooli. Siin sündis temas 1819 a. vaimline pööre: ta asu-tas üheskoos teiste sama-mõtteliste õpilastega erilise ühingu, mille üheks põhi-mõtteks oli täielik loobu-mine alkohoolseist joo-kest. See ühing — esialgu 6, pärast 10 koolipoissi, — pidas omi koosolekuid kell 5 hommikul, „et tei-sed mitte ei segaks“. Seda ühingu peetakse esimeseks karskuseltsiks Rootsis.

1820 a. astus Wieselgren Lu nd i ülikooli. 1823 a. lõpetas ta selle filosoofia magistrina, kutsuti järgmisel aastal kirjandus-ajaloo dotsendiks ja lühike-se aja pärast esteetika erakorraliseks professoriks. 1833 a. kutsuti ta kiriku-õpetajaks Västerstadi,

Peeter Wieselgren. 1800—1877.

sai järgmisel aastal praostiks ja 1844 a. teoloogia doktoriks.

Västerstadi kihelkond oli üks jõbumaist kogu Rootsis. Rahvas elas suures viletsuses, kuritegevust oli palju. Kogu kihelkonnas oli ainult 7 talupoega, keda kohus polnud karistand.

Selles kihelkonnas asutas Wieselgren karskusseltsi. Selle seltsi esimesel aastapäeval andis 100 talupoega karskustöötuse. Kolme aasta pärast oli liigete arv üle 1600, ja üle 200 talupoja oli loobunud kodusest viinapõletamisest.

Kui Wieselgren 15 aasta pärast Västerstadist lahkus kirikuõpetajaks Hälisingborgi, öeldi, ta olevat kihelkonna vastuvõtnud mahajäetud metsapadrikuna ja selle edesi annud hästihoitud lilleaiana.

Niisugune hiilgav muutus kihelkonna elus äratas muidugi laialist huvi. Wieselgrenti ettevõtte asutati 1837 a. „Rootsi karskusselts“ (Svenska Nykterhets-sällskapet), ja 1838—1846 a. sõitis Wieselgren kogu Rootsimaa läbi kõigis suunades. Ta vägevad kõned äratasid igal pool vastukõla, uusi karskusühinguid asutati hulgaviisi, iga aasta tuli tuhandeid uusi karsklasi juure, nii et nende arv ulatas varsti üle 100.000, maa kuningas ja paljud juhtivamad mehed eesotsas.

Nüüd oli aeg juba küps kitsendavaks seadusandluseks alkoholivalmistuse ja müügi suhtes. 18 jaanuaril 1855. kinnitas kuningas seaduse, millega kodune viinapõletamine lausuti keelatuks.

Kõigil pool ei meeldind siiski see kitsendus ja Lõuna-Rootsis ähvardeti viinasõprade poolt mässuga. Kuningas Oskar I-sele anti nõu, saadetagu üks rügement¹⁾ smäländlasi lõunarootslasi vaigistama. „Ei“, vastas kuningas, „see ravitus on liiga kange. Kuid ma saadan sinna ühe vahva smäländlase“. Kuninga soovil võttis Wieselgren 1855 a. suvel ette oma viimase pika karskusreis. Ta rahustas rahva äritatud meele ja lepitas talupojad uue seadusega.

1857 kutsuti Wieselgren doompraostiks Göte-

1) Smäländ — lään Kesk-Rootsis.

borgi. Siin oli ta tegev oma surmani, mis järgnes 10 okt. 1877.

Kuigi Wieselgren pääsjalikult põletatud viina vastu võitles, oli ta isiklikult täiskarsklane. Isegi kuningas Karl XV tervisjoogi tõrjus ta korra tagasi. Kui kuningas tegi märkuse: „Klaas on ju tühi“, vastas Wieselgren: „Ja, Teie Kõrgus, kuid süda on täis“.

Üks aasta enne surma, 1876 a., avaldas Wieselgren ühes paari teise vanema karsklasega kirjutuse, milles soovitas põletatud viina keeluseadust maksma panna „mida varem, seda parem“: ametvõimudel olevat kergem keeluseadust läbi viia, kui seda hulka paragrahve, mida praegune alkoholi müügiseadus sisaldab. See ja kõik muudki Wieselgrenti karskuskirjutused on hiljemini ilmund kahes suures köites.

Kuid Wieselgren polnud mitte üksi karskustegelane. Ta oli ühtlasi usin ajaloolane ja kirjandusloolane. Ta teoseist võiks nimetada kõigepeält 20-köitelist „De la Gardie arhiivi“ — Eestigi ajaloo seisukohalt tähtis materjaalide kogu, siis 5-köitelist „Rootsi kirjanduse ajalugu“, 4 köitelist „Smäländi kirjeldust“, 800 elulugu Rootsi biograafilistes leksikonides jne. Rootsi akadeemia mõistis talle 1863 a. auhinna kirjanduslikkude teenete eest. Paljud teaduslikud, isamaalised ja häätegevad seltsid kutsusid ta omaks auliikmeks.

Rootsi on pühitsenud suurte pidustustega juba kaks Wieselgrenti juubelit. 1900 a. ta 100-aastast sünnipäeva ja 1919 a. esimese Rootsi karskusseltsi asutamise 100-aastast juubelit. Rootsi rahvas on ehitanud Wieselgrentile mitu mälestussammast ja kindlasti pühitsetakse Wieselgrenti mälestust Rootsi sniikaua, kuni püsib praegu juba võrdlemisi karske Rootsi rahvas. Kuid Wieselgrenti ei austa mitte ükski Rootsi karsklased, vaid ta on üks lugupidamisväärilisimaist tegelasist kogu maailma karskusliikumises ja meilgi.

Hjelmar Blomgren'i järele
Rootsi keelest V. Ernits.

Noorsoo töomailt.

Noorsoo Karskusliidu tööst.

Asemikekogus 1926. aastaks valitud juhatus jaotas oma vahel ametid järgmiselt: juhataja — A. Peets, juhataja abi — A. Elango, pääsekretäär — H. Rink, sekretärid — L. Leeman ja J. Lamp, laekahoidja — Th. Lange ja arkiivaar — L. Urm. Vahepeäl lahkus juhatusest Th. Lange, kelle asemelle kutsuti A. Krahe. Hiljem lahkus ka A. Krahe, kuna juhatusse tuli N. Samuel.

Noorsoo karskustöö paremaks korraldamiseks pandi juba jaanuaris alus käsiraamatu kogule, milleks kasutati haridusministeeriumilt erakorraliselt saadud toetussummat.

Liidu juures olevat õpingide käsiraamatute keskladu on täiendatud kümnekund kõitega. Kõrvuti selle ettevõttega on asutud ka noorsooliikumise keskarkiivi kordasead-

misele ja otsustatud jatkata ajalehtede bibliografeerimist. Liidu 1925. a. tegevusaruanne ühes käesoleva aasta eelarve ja töökavaga on trükist ilmund (ringkiri nr. 5) ja liigetelle kätte saadatud. Liidu aastaraamatu „Noorusjõud“ III käsikiri on valmis ja ootab trükkimist.

Veebruari lõpupoolel korraldeti Tallinna koolsele organiseerimislend, millest samas numbris teisel pikemalt.

Liidu liigeteks on sel aastal võetud 1) Seidla algk. karskusring, 2) Rake algk. karskusring, 3) Palvere algk. karskusring, 4) Saue algk. karskusring, 5) Tõrva reaalümn. karskusring, 6) Paide l. algk. karskusring ja 7) Sisaku algk. karskusring.

Likvideerumise tagajärjel on liidust välja langend Püha algk. karskusring Saaremaalt.

Mõnda Tallinna õpetajate seminaari õpilaste isetegevusest.

Ülalmainitud kool kuulub nende koolide hulka, kus noorsoo isetegevus — eriti karskusmeelsus — hoogsalt maad võtnud. 1921 a. oli koolis üksikuid enesearendamise ringe nagu: kirjandus-, karskus-, spordiring. 1922 a. pääle kuni 1924. kuulus kogu õpilaskund organisatsioonina n. n. „Õppurkogusse“ mis töötas täiskarskuse alusel. Organisatsioon koosnes mitmest osakunnast; nimetatagu vaid: näite-, kirjandus-, spordiosakunda, kooperatiivi j. n. e. Kõik loetletud töötasid pingselt. „Õppur-kogu“ andis välja aegkirja „Kasvandikku“ mille l vihk trükkis ilmus, 1923 a. loodi Õppur-kogu juure eriline karskus-õpiring, mis andis välja aegkirja „Nooruri“. 1925 a. esimesel poolel sündis koolielus pööre ja „Õppur-kogu“ tegevus suikus, jäi tegutsema ainult 70-ne liikeline „karskus-õpiring“: 1925 a. teisel poolel kujundeti k-õpiring ümber karskursingiks, mis pühitses 21. II. 26. a. oma II hällipäeva. 1926 a. töökava on väga laialdaselt kokku seatud; tegevuse hõlbustamiseks on töö jaotatud mitmesse toimkunda ja gruppi. Ringil on oma aegkiri „Terendus“, mis on ühtlasi kogu õpilaskunna häälekandjaks. Karskus-ringi liigete arv kasvab järjest, mis annab tunnistust, et tuntakse huvi tõsise küsimuse vastu. Ringi juhib noorsoo karskustegelane A. Traks. A. T.

Noorsooorganiseerimislend Tallinnasse.

Et Tallinna keskkoolinoorsoos huvi karskusküsimuse vastu elustada ja karskursingide tegevusele uut hoogu anda, korraldas Noorsoo karskusliit E. karskusliidu kaasabil 18—21. veebr. organiseerimislennu Tallinna koolidesse. Lennust võtsid osa hrad V. Ernits, H. Klein, N. Käbin, A. Elango ja J. Elango. Kokku külasteti 15 keskkooli, peeti 26 ettekannet umbes 4000 kuulajalle ja asutati 8 uut noorsoo karskursingit.

Lennuga ühel ajal korraldeti karskursingide tegelastele väike kursus, 21. veebr. aga suurem koolidevaheline noorsoo kõnekoosolek, kus kõnelesid haridusministeeriumi edustaja hr. H. Anso, E. karskusliidu esimees hr. V. Ernits ja E. N. karskusliidu edustaja A. Elango.

Mis viimasel ajal huvitavat tehti.

Kirjanik Fr. Tuglase austamine noorte poolt. 13. III. s. a. korraldeti Kultuur-tahtelise noorpõlve koondise poolt Karskusliidu ruumes kirjanik Fr. Tuglase austamisõhtu, mis sai nii elava osavõtu osaliseks, et ruumikitsus end andis tugevasti tunda.

Avasõnade järele, mis öeldi Koondise esimehe õpet. K. Urmi poolt, esines kõnega kirjanik A. Kivikas, eritelles Fr. Tuglase loomingu sisu ja stiili. Edesi iseloomustas üliõp. E. Raudsep „Noor-Eesti“ ajajärku Tuglase toodangus, kuna Tuglase oleviku käsituse üle kõneles hr. N. Andreesen.

Katkeid Tuglase töist ilukõnelesid n. E. Markus ning hrad K. Ader ja A. Palm.

Eino Leino mälestamisõhtu peeti 14. III s. a. akadeemilise kirjandusühingu ja akadeemilise hõimuklubi korraldusel Ülikooli aulas. Aula oli peaaesjalikult akadeemilist ja koolinoorsugu tungil täis. Õhtul viibis ka Soome saadik dr. R. Holsti ja Ungari saadik dr. M. Jungerth. Mälestusõhtu kandesaks oli prof. G. Suitsi kõne Eino Leino elust ja loomingust.

Meil on küllalt põhjust mälestada ja austada luuletajat, kelle hing oli kindlamini kui kellelgi teisel kiindund meiegi rahva saatusse. Paljudki on kuulnud sama aula kateedril nelja aasta eest külastuse puhul ta kaasakiskuvat, tunde paisatud kõnet. Niisamuti oleks veel sel aastal juhus olnud sessamas saalis tervitada auväärt hõimu-luuletajat, kel kavatsus oli jälle meid külastada. Kõnele järgnes deklamatsioone ülikooli Soome keele lektorilt pr. A. Suits'ilt, laul ja üks vaatus Eino Leino näidendist „Maa parimad“ akad. kirjandusühingu näiteringit ettekandel. Lõppeks näidati udupilte Eino Leino elust.

Hõimuaate edendamine. 15. III s. a. oli „Vanemuises“ suur hõimu-õhtu, mis kõigiti hästi korda läinuks tuleb pidada. See päev iseenesest on me suurema hõimlase Ungari rahvuspüha. Õhtul esinesid mõlema hõimuriigi saadikud sütitavate kõnedega (Soome saadik dr. Holsti on lahkesti lubanud oma kõne. mille teemiks oli „Hõimuaade ja rõõm“ saata „Kevadikus“ avaldamiseks). Õhtul kuuldi hõimurahvaste muusikat ja nähti udupilte sugurahvaste elust, kultuurist ja loodusest.

Hõimuõhtu puhul ilmus seeria hõimupostkaarte ja „Üliõpilasleht“ sikukana hõimunumbrina.

Õiendus.

„Kevadikus“ № 1 s. a. juhtus asemikekogu kirjelduses juhatus e kandidaatide nimekirjas eksikombel väike viga. Juhatus kandidaatideks jäid nimelt A. Krahe, N. Samuel, Joh. Truus, K. Praakli.

Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: kutsenõunik Hans Roos.

Tegev toimetaja: Eeva Pedriks, E. Kubjas, H. Rink, T. Lange, L. Urm.

Toimetuse aadress: Tartu, pst. 86, telefon 404.

Toimetuse kõnetunnid: tegevtoimetajal — teisipäeval 1—1/23 } Jakobi t. 8.
toim. sekretäril — teisip. ja neljap. 1—1/23 }

K. Mattiesen, Tartus.